

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

А. В. Савченко

КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

(КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА)

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Київ
«Центр учбової літератури»
2016

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

А. В. Савченко

КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

(КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА)

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Київ
«Центр учбової літератури»
2016

УДК 340.130.53:35.072.22(477)
ББК 67.400.1+66.3(4Укр)
С 13

*Рекомендовано до видання
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
(протокол № 1 від 26 січня 2016 року)*

Рецензенти:

Дудоров Олександр Олексійович – доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України;

Книщенко Оксана Олександрівна – доктор юридичних наук, професор;

Осадчий Володимир Іванович – доктор юридичних наук, професор.

Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика)
С 13 [текст] навч. посіб. / А. В. Савченко – К. : «Центр учбової літератури», 2016.
– 168 с.

ISBN 978-617-673-434-5

У навчальному посібнику дається комплексна кримінально-правова характеристика корупційних злочинів. На підставі нормативних і теоретичних засад кримінального права визначено поняття корупційних злочинів, розроблено їх класифікацію, окреслено кримінально-правові наслідки їх вчинення, розглянуто специфічні риси кримінальної відповідальності та покарання за їх скоєння тощо. Поряд з цим наголошено на низці дискусійних моментів щодо кримінально-правового розуміння корупційних злочинів. Усе це сприяє формуванню системного уявлення про кримінально-правову сутність корупційних злочинів.

Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, державних службовців, працівників правоохоронних органів, суддів, адвокатів та інших фахівців у галузі юриспруденції, а також всіх тих, хто цікавиться питаннями кримінально-правової характеристики корупційних злочинів.

УДК 340.130.53:35.072.22(477)
ББК 67.400.1+66.3(4Укр)

ISBN 978-617-673-434-5

© Савченко А. В., 2016.
© Центр учбової літератури, 2016.

УДК 340.130.53:35.072.22(477)
ББК 67.400.1+66.3(4Укр)
С 13

*Рекомендовано до видання
Вченою радою Національної академії внутрішніх справ
(протокол № 1 від 26 січня 2016 року)*

Рецензенти:

Дудоров Олександр Олексійович – доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України;

Книщенко Оксана Олександрівна – доктор юридичних наук, професор;

Осадчий Володимир Іванович – доктор юридичних наук, професор.

Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика)
С 13 [текст] навч. посіб. / А. В. Савченко – К. : «Центр учбової літератури», 2016.
– 168 с.

ISBN 978-617-673-434-5

У навчальному посібнику дається комплексна кримінально-правова характеристика корупційних злочинів. На підставі нормативних і теоретичних засад кримінального права визначено поняття корупційних злочинів, розроблено їх класифікацію, окреслено кримінально-правові наслідки їх вчинення, розглянуто специфічні риси кримінальної відповідальності та покарання за їх скоєння тощо. Поряд з цим наголошено на низці дискусійних моментів щодо кримінально-правового розуміння корупційних злочинів. Усе це сприяє формуванню системного уявлення про кримінально-правову сутність корупційних злочинів.

Для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, державних службовців, працівників правоохоронних органів, суддів, адвокатів та інших фахівців у галузі юриспруденції, а також всіх тих, хто цікавиться питаннями кримінально-правової характеристики корупційних злочинів.

УДК 340.130.53:35.072.22(477)
ББК 67.400.1+66.3(4Укр)

ISBN 978-617-673-434-5

© Савченко А. В., 2016.
© Центр учбової літератури, 2016.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
Розділ 1. КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.	9
1.1. Поняття та ознаки корупційних злочинів	9
1.2. Наслідки вчинення корупційних злочинів	19
1.3. Класифікація корупційних злочинів	21
1.4. Дискусійні питання щодо кримінально-правового розуміння корупційних злочинів	28
1.5. Загальна кримінально-правова характеристика корупційних злочинів	42
1.6. Покарання за корупційні злочини	49
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ.	54
2.1. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).	54
2.2. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України).	58
2.3. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України)	62
2.4. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК України)	66
2.5. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК України).	71
2.6. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК України)	73

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	6
Розділ 1. КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.	9
1.1. Поняття та ознаки корупційних злочинів	9
1.2. Наслідки вчинення корупційних злочинів	19
1.3. Класифікація корупційних злочинів	21
1.4. Дискусійні питання щодо кримінально-правового розуміння корупційних злочинів	28
1.5. Загальна кримінально-правова характеристика корупційних злочинів	42
1.6. Покарання за корупційні злочини	49
Розділ 2. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ.	54
2.1. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).	54
2.2. Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України).	58
2.3. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК України)	62
2.4. Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 308 КК України)	66
2.5. Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 312 КК України).	71
2.6. Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням (ст. 313 КК України)	73

2.7. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України)	75
2.8. Підкуп працівника підприємства, установи и організації (ст. 354 КК України)	78
2.9. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України)	83
2.10. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України)	88
2.11. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України)	97
2.12. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України)	108
2.13. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України)	116
2.14. Незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України)	127
2.15. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК України)	133
2.16. Підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України)	135
2.17. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України)	137
2.18. Зловживання впливом (ст. 369-2 КК України)	140
2.19. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України)	143
ВИСНОВКИ	149
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	152
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ	160
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	162

2.7. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 КК України)	75
2.8. Підкуп працівника підприємства, установи и організації (ст. 354 КК України)	78
2.9. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК України)	83
2.10. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України)	88
2.11. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України)	97
2.12. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України)	108
2.13. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України)	116
2.14. Незаконне збагачення (ст. 368-2 КК України)	127
2.15. Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 368-3 КК України)	133
2.16. Підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України)	135
2.17. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України)	137
2.18. Зловживання впливом (ст. 369-2 КК України)	140
2.19. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України)	143
ВИСНОВКИ	149
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	152
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ	160
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	162

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

абз. – абзац
англ. – англійська
АРК – Автономна Республіка Крим
БК – Бюджетний кодекс
НБУ – Національний банк України
ГПК – Господарський процесуальний кодекс
див. – дивись
КК – Кримінальний кодекс
КМУ – Кабінет Міністрів України
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс
КСУ – Конституційний Суд України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
КЦЗ – Кодекс цивільного захисту
лат. – латинська
НАБУ – Національне антикорупційне бюро України
н.м.д.г. – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПК – Податковий кодекс
ППВСУ – постанова Пленуму Верховного Суду України
п. – пункт
ст. – стаття
ст.ст. – статті
т. ін. – таке інше
ЦК – Цивільний кодекс
ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс
ч. – частина

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

абз. – абзац
англ. – англійська
АРК – Автономна Республіка Крим
БК – Бюджетний кодекс
НБУ – Національний банк України
ГПК – Господарський процесуальний кодекс
див. – дивись
КК – Кримінальний кодекс
КМУ – Кабінет Міністрів України
КПК – Кримінальний процесуальний кодекс
КСУ – Конституційний Суд України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
КЦЗ – Кодекс цивільного захисту
лат. – латинська
НАБУ – Національне антикорупційне бюро України
н.м.д.г. – неоподатковуваних мінімумах доходів громадян
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПК – Податковий кодекс
ППВСУ – постанова Пленуму Верховного Суду України
п. – пункт
ст. – стаття
ст.ст. – статті
т. ін. – таке інше
ЦК – Цивільний кодекс
ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс
ч. – частина

За останні роки корупція (від лат. *corrumpere* – псувати) через свою масштабність, багаторівневність і деструктивність стала питанням номер один для України, посунувши на задній план проблеми наркобізнесу, торгівлі зброєю, тероризму тощо. Наразі корупція загрожує ідеалам демократії, правам людини і правопорядку в цілому, руйнує належне управління, доброчесність і соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку, підриває моральні засади суспільства. Більше того, корупція щільно пов'язана з іншими формами злочинності, зокрема, організованою злочинністю й економічною злочинністю. Корупція також охоплює колосальні обсяги активів, які можуть становити значну частку суспільних ресурсів і які ставлять під загрозу політичну стабільність, сталий розвиток держави та її національну безпеку.

27 балів зі 100 можливих (лише на 1 бал більше, ніж минулого року) і 130 місце зі 168 позицій (у 2014 р. – 142 місце зі 175 позицій) – такі показники України в Індексі сприйняття корупції¹. Здійснити незначне зростання індексу² Україні вдалося завдяки збільшенню суспільного осуду корупціонерів, створенню антикорупційних органів, оновленню антикорупційного законодавства та появі руху викривачів корупції. Попри це Україна залишається на одному щаблі за ганебним антикорупційним індексом із Іраном, Камеруном, Непалом, Нікарагуа і Парагваєм. При цьому вражає суспільна шкідливість корупції. За оцінками Світового банку, щорічні збитки від корупції у світі становлять 1 трлн дол. США, що є великим економічним тягарем³. Країни Європейського Со-

¹ Україна посіла 130 місце у світовому рейтингу сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unn.com.ua/uk/news/1541683-ukrayina-pidnyalas-lishe-na-bal-u-svitovomu-reytingu-sprinyattya-koruptsiyi>.

² Індекс сприйняття корупції базується на незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку тощо. Індекс є оцінкою від 0 (найвищий рівень корупції) до 100 (відсутність корупції). Повне дослідження доступне за посиланнями: www.ti-ukraine.org або www.transparency.org.

³ The Costs of Corruption [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20190187~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>.

За останні роки корупція (від лат. *corrumpere* – псувати) через свою масштабність, багаторівневність і деструктивність стала питанням номер один для України, посунувши на задній план проблеми наркобізнесу, торгівлі зброєю, тероризму тощо. Наразі корупція загрожує ідеалам демократії, правам людини і правопорядку в цілому, руйнує належне управління, доброчесність і соціальну справедливість, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку, підриває моральні засади суспільства. Більше того, корупція щільно пов'язана з іншими формами злочинності, зокрема, організованою злочинністю й економічною злочинністю. Корупція також охоплює колосальні обсяги активів, які можуть становити значну частку суспільних ресурсів і які ставлять під загрозу політичну стабільність, сталий розвиток держави та її національну безпеку.

27 балів зі 100 можливих (лише на 1 бал більше, ніж минулого року) і 130 місце зі 168 позицій (у 2014 р. – 142 місце зі 175 позицій) – такі показники України в Індексі сприйняття корупції¹. Здійснити незначне зростання індексу² Україні вдалося завдяки збільшенню суспільного осуду корупціонерів, створенню антикорупційних органів, оновленню антикорупційного законодавства та появі руху викривачів корупції. Попри це Україна залишається на одному щаблі за ганебним антикорупційним індексом із Іраном, Камеруном, Непалом, Нікарагуа і Парагваєм. При цьому вражає суспільна шкідливість корупції. За оцінками Світового банку, щорічні збитки від корупції у світі становлять 1 трлн дол. США, що є великим економічним тягарем³. Країни Європейського Со-

¹ Україна посіла 130 місце у світовому рейтингу сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unn.com.ua/uk/news/1541683-ukrayina-pidnyalas-lishe-na-bal-u-svitovomu-reytingu-sprinyattya-koruptsiyi>.

² Індекс сприйняття корупції базується на незалежних опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі Світового банку, Freedom House, World Economic Forum, Азійського та Африканського банків розвитку тощо. Індекс є оцінкою від 0 (найвищий рівень корупції) до 100 (відсутність корупції). Повне дослідження доступне за посиланнями: www.ti-ukraine.org або www.transparency.org.

³ The Costs of Corruption [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:20190187~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>.

юзу від корупції щороку втрачають 323 млрд євро¹. Щодо України, то сьогодні більше половини населення схильне до вчинення корупційних правопорушень у разі, якщо це може сприяти розв'язанню проблеми². До того ж значна частка населення з огляду на брак відповідних знань не кваліфікує певні види поведінки як корупційні, усвідомлюючи при цьому невідповідність такої поведінки нормам моралі чи професійної етики.

Слушними є й такі факти: Україна за рівнем зарплати перебуває десь між Нігерією та Монголією, а, за даними ООН, за межею бідності проживає понад 80 % українців (в Африці поріг бідності становить 1,25 дол. США на день, в Україні – 1,5 дол. США)³. Незадовільним залишається і рівень зарплати осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. І якщо державі потрібні службовці, що вільно володіють іноземними мовами, мають технічні навички, можуть вести перемови, знають юриспруденцію, вміють аналізувати закони, то і зарплата в них має бути відповідною (за підрахунками фахівців – не менш як 700 євро), такою, яка могла б конкурувати із зарплатою приватного бізнесу⁴.

Основними факторами, які пояснюють кричущі масштаби поширення корупції в Україні, є не тільки відсутність у населення сформованого негативного ставлення до корупції, вкрай низькі, неадекватні та економічно необґрунтовані зарплати державних службовців і прирівняних до них осіб, а й багато чого іншого – зволікання із реальним покаранням корупціонерів, збільшення корупційної складової у стосунках бізнесу і влади, неефективність діяльності органів, що виявляють, запобігають і ведуть боротьбу з корупцією, неврахування результатів наукових досліджень з питань запобігання та протидії корупції, прогалини національного антикорупційного законодавства тощо. З переліченого на особливу увагу заслуговує науково-нормативна складова щодо боротьби з корупційними проявами, зокрема, з огляду на теоретичні розробки у галузі кримінального права та відповідні статті КК України.

¹ Graft costs EU states €323 billion, 'three times' earlier estimates [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.euractiv.com/general/eu-corruption-times-expected-323-news-518998>.

² Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.

³ 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26959841.html>.

⁴ Минимальная заработная плата государственного служащего в Украине должна составлять 700 евро : РИА Новости Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rian.com.ua/society/20150727/371230228.html>.

юзу від корупції щороку втрачають 323 млрд євро¹. Щодо України, то сьогодні більше половини населення схильне до вчинення корупційних правопорушень у разі, якщо це може сприяти розв'язанню проблеми². До того ж значна частка населення з огляду на брак відповідних знань не кваліфікує певні види поведінки як корупційні, усвідомлюючи при цьому невідповідність такої поведінки нормам моралі чи професійної етики.

Слушними є й такі факти: Україна за рівнем зарплати перебуває десь між Нігерією та Монголією, а, за даними ООН, за межею бідності проживає понад 80 % українців (в Африці поріг бідності становить 1,25 дол. США на день, в Україні – 1,5 дол. США)³. Незадовільним залишається і рівень зарплати осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. І якщо державі потрібні службовці, що вільно володіють іноземними мовами, мають технічні навички, можуть вести перемови, знають юриспруденцію, вміють аналізувати закони, то і зарплата в них має бути відповідною (за підрахунками фахівців – не менш як 700 євро), такою, яка могла б конкурувати із зарплатою приватного бізнесу⁴.

Основними факторами, які пояснюють кричущі масштаби поширення корупції в Україні, є не тільки відсутність у населення сформованого негативного ставлення до корупції, вкрай низькі, неадекватні та економічно необґрунтовані зарплати державних службовців і прирівняних до них осіб, а й багато чого іншого – зволікання із реальним покаранням корупціонерів, збільшення корупційної складової у стосунках бізнесу і влади, неефективність діяльності органів, що виявляють, запобігають і ведуть боротьбу з корупцією, неврахування результатів наукових досліджень з питань запобігання та протидії корупції, прогалини національного антикорупційного законодавства тощо. З переліченого на особливу увагу заслуговує науково-нормативна складова щодо боротьби з корупційними проявами, зокрема, з огляду на теоретичні розробки у галузі кримінального права та відповідні статті КК України.

¹ Graft costs EU states €323 billion, 'three times' earlier estimates [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.euractiv.com/general/eu-corruption-times-expected-323-news-518998>.

² Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.

³ 80 відсотків населення України живе за межею бідності – ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26959841.html>.

⁴ Минимальная заработная плата государственного служащего в Украине должна составлять 700 евро : РИА Новости Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rian.com.ua/society/20150727/371230228.html>.

Необхідність звернення до кримінально-правових засобів впливу на корупцію зумовлена тим, що, за даними Міністерства юстиції України, щорічні суми матеріальних збитків від корупційних кримінальних правопорушень (злочинів) сягають кількох сотень мільйонів гривень¹, хоча такі цифри навряд чи відображають дійсні показники суспільної шкідливості кримінально-караної корупції.

У реаліях сьогодення потребують з'ясування, уточнення та тлумачення такі важливі кримінально-правові положення: поняття корупційних злочинів та їх ознаки; класифікація корупційних злочинів; негативні кримінально-правові наслідки їх вчинення; особливості кримінальної відповідальності та покарання за скоєння цих злочинів; специфічні риси їх кваліфікації; дискусійні (спірні) моменти щодо розуміння корупційних злочинів у кримінальному праві та ін. Усе це було належним чином зроблено у пропонованому навчальному посібнику.

Загалом необхідний матеріал у цьому навчальному виданні подано на якісно новому рівні, що сприяє формуванню комплексного та системного уявлення про корупційні злочини в Україні та їх кримінально-правову характеристику.

---

¹ Мін'юст оприлюднив звіт по боротьбі із корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vsk.kiev.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=464:min-yust-oprylyudnyv-zvit-po-borotbi-iz-koruptsiyeyu&Itemid=192&lang=ua.

Необхідність звернення до кримінально-правових засобів впливу на корупцію зумовлена тим, що, за даними Міністерства юстиції України, щорічні суми матеріальних збитків від корупційних кримінальних правопорушень (злочинів) сягають кількох сотень мільйонів гривень¹, хоча такі цифри навряд чи відображають дійсні показники суспільної шкідливості кримінально-караної корупції.

У реаліях сьогодення потребують з'ясування, уточнення та тлумачення такі важливі кримінально-правові положення: поняття корупційних злочинів та їх ознаки; класифікація корупційних злочинів; негативні кримінально-правові наслідки їх вчинення; особливості кримінальної відповідальності та покарання за скоєння цих злочинів; специфічні риси їх кваліфікації; дискусійні (спірні) моменти щодо розуміння корупційних злочинів у кримінальному праві та ін. Усе це було належним чином зроблено у пропонованому навчальному посібнику.

Загалом необхідний матеріал у цьому навчальному виданні подано на якісно новому рівні, що сприяє формуванню комплексного та системного уявлення про корупційні злочини в Україні та їх кримінально-правову характеристику.

---

¹ Мін'юст оприлюднив звіт по боротьбі із корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vsk.kiev.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=464:min-yust-oprylyudnyv-zvit-po-borotbi-iz-koruptsiyeyu&Itemid=192&lang=ua.

РОЗДІЛ 1 КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1. Поняття та ознаки корупційних злочинів

У ст. 1 «Визначення термінів» Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. сказано, що **корупція** – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Вказаний вище Закон розрізняє два види правопорушення корупційного спрямування: *корупційне правопорушення* і *правопорушення, пов'язане з корупцією*¹. За вчинення таких правопорушень, поряд з іншими видами відповідальності, може встановлюватися і **кримінальна**. При цьому одним із різновидів корупційного правопорушення є **кримінальне корупційне правопорушення (корупційне кримінальне правопорушення)**.

Зважаючи на те що у теорії держави і права правопорушення за рівнем суспільної небезпеки поділяються на *злочини* і *проступки*², можна виділити такі групи кримінальних корупційних правопорушень: 1) **корупційні злочини**; і 2) **корупційні проступки**. Такий розподіл є прийнятним і з позиції кримінального процесуального права. Зокрема, відповідно до положень пп. 4 і 6 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу» і ст. 215 «Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків» КПК України, в яких насамперед йдеться про форму досудового розслідування, яку можна визнати критерієм для класифікації³, **кримінальні корупційні правопорушення** також можна поділити на два

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

² Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 316.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

РОЗДІЛ 1 КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

1.1. Поняття та ознаки корупційних злочинів

У ст. 1 «Визначення термінів» Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. сказано, що **корупція** – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Вказаний вище Закон розрізняє два види правопорушення корупційного спрямування: *корупційне правопорушення* і *правопорушення, пов'язане з корупцією*¹. За вчинення таких правопорушень, поряд з іншими видами відповідальності, може встановлюватися і **кримінальна**. При цьому одним із різновидів корупційного правопорушення є **кримінальне корупційне правопорушення (корупційне кримінальне правопорушення)**.

Зважаючи на те що у теорії держави і права правопорушення за рівнем суспільної небезпеки поділяються на *злочини* і *проступки*², можна виділити такі групи кримінальних корупційних правопорушень: 1) **корупційні злочини**; і 2) **корупційні проступки**. Такий розподіл є прийнятним і з позиції кримінального процесуального права. Зокрема, відповідно до положень пп. 4 і 6 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу» і ст. 215 «Досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків» КПК України, в яких насамперед йдеться про форму досудового розслідування, яку можна визнати критерієм для класифікації³, **кримінальні корупційні правопорушення** також можна поділити на два

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

² Теорія держави і права : підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 316.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.